

The implementation of the model included the full-time-distance form of training, self-education activities, methodical work in intercourse period in the Postgraduate Education in several stages: stage I – pre-course training at the district methodical study; stage II – course training (two weeks); stage III – teaching practice; stage IV – round tabled talk on topical issues of the problem of health preservation; phase V – post-cycle training (generalization, workshops at the district methodical study).

Phased implementation of the model of teacher training in the Postgraduate Education in the development of health-promoting competence of primary school students provides a clear distinction of the various types of teachers at all stages of the course and intercourse training. It requires a thorough organization, starting with setting up goals and proceeding up to diagnosis methods.

Key words: health preservation, health-promoting competence, willingness to form health-preserving competence of students.

УДК: 378.147:504

О. А. Слатвінська

Інститут професійно-технічної освіти НАПН України

ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ПТНЗ ШЛЯХОМ ІНТЕГРАЦІЇ НАВЧАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН

Формування екологічної компетентності випускника ПТНЗ шляхом інтеграції навчальних дисциплін найважливе завдання сучасного суспільства. Суттєвим компонентом структури особистості, в якому фокусується її життєвий досвід, здобутий людиною в процесі отримання освіти, професійної діяльності та шляхом взаємодії із соціальним середовищем є екологічна компетентність. Вона в площині діяльності визначає насамперед практичні вміння майбутнього фахівця, спрямовані на захист навколишнього природного середовища, на збереження довкілля, власної та колективної безпеки, дотримання правових норм, екологічної етики тощо.

Ключові слова. Екологічна компетентність, професійно-технічний навчальний заклад ПТНЗ, ПТО, збереження довкілля, екологічна освіта.

Постановка проблеми. Одним із пріоритетних напрямів розвитку України на шляху її інтеграції з країнами Євросоюзу є екологічна безпека в усіх сферах діяльності. Її забезпечення тісно пов'язано з підготовкою якісно нової генерації спеціалістів, не тільки озброєних фаховими знаннями для вирішення проблем і подолання локальних екологічних криз, але й здатних до продуктивної міжнародної співпраці.

Ідеї вдосконалення навчання через інтеграцію навчальних дисциплін, їх міжпредметні зв'язки висловлювалися ще класиками педагогіки (Я. Коменський, І. Герbart, Д. Локк, І. Песталоцці, К. Ушинський) [3]. Сьогодні вони набули подальшого розвитку в дослідженнях українських і зарубіжних учених. Визначено методологічні засади предметної (В. Андрущенко, Ю. Бабанський, М. Берулава, В. Бондар, Н. Бурикська, М. Вашуленко, С. Гончаренко, К. Гуз, Р. Гуревич, І. Зязюн, В. Ільченко,

I. Козловська, С. Клепко, В. Кремень, Ю. Мальований, Н. Ничкало, Г. Павельциг, О. Савченко, О. Тарнопольський, В. Урбанек, Ю. Шрейдер, В. Шулер) та проєсують (М. Лещенко, Р. Мартинова, R. Badger, J. Clark, Z. P. Dienes, S. Gass, J. T. Klein, W. Makki, M. Siguan, G. Wright) інтеграції, що створило умови для поєднання в один навчальний процес набуття професійних знань.

Аналіз актуальних досліджень. Глобальне завдання забезпечення оптимального входження майбутнього фахівця в соціальний світ та його продуктивна адаптація в ньому вказує на необхідність забезпечення більш повного, особистісно й соціально інтегрованого результату професійної освіти (ПО). Таким інтегрованим соціально-особистісно-поводжувальним феноменом, результатом освіти в сукупності мотиваційно-ціннісних, когнітивних складових у сучасній педагогіці ПО виступає поняття «компетенція/компетентність». Слід зазначити, що в наукових працях до поняття компетентності включають, крім загальної сукупності знань, ще й здатність прогнозування можливих наслідків конкретного способу виробничої діяльності та досвід практичного використання знань [5, 6]. Н. Гавриш визначає «компетентність» як складну особистісну характеристику людини, що засвідчує достатню її обізнаність, умілість, вправність у певному колі питань. Компетентність – це особистісна якість, а компетенція – коло питань, за якими вказану якість характеризують. Таким чином, компетентність, зокрема екологічна, є важливим компонентом структури особистості, в якій фокусується її життєвий досвід, здобутий особистістю в процесі отримання освіти, професійної діяльності та шляхом взаємодії із соціальним середовищем.

Мета статті полягає саме у висвітленні ідеї формування екологічної компетентності випускника професійно-технічного навчального закладу.

Виклад основного матеріалу. Взаємовідносини людини з природою стають у наш час найбільш актуальною, складною, важко вирішуваною проблемою. Забруднення навколишнього середовища, яке постійно зростає, може привести до важко передбачуваних результатів. Накопичення забруднень може викликати якісні зміни навколишнього середовища, і їх наслідком може бути екологічна катастрофа. Попередження екологічної катастрофи в різних регіонах, покращання сьогоденного стану навколишнього середовища можливе тільки за умови підвищення рівня екологічної компетентності всього населення, зокрема молодого покоління. Взаємовідносини людини з навколишнім

середовищем повинні будуватися на її освіченості, вмінні передбачати наслідки своєї діяльності [6].

Узгоджений розвиток практичної роботи, наукових досліджень і просвітительської діяльності – запорука прогресу у вирішенні завдань охорони природного середовища. Якщо практика не виходить із передбачень науки, природних законів, то вона може завдати шкоди природі, а в наслідок цього зашкодити добробуту людини. Дослідження, освіта в галузі охорони навколишнього середовища повинні випереджувати запити практики й забезпечувати розробку наукових підстав взаємовідносин між людиною та природою. В умовах науково-технічного прогресу без природоохоронної освіти, навчання й освітянської діяльності неможливо здійснювати необхідні практичні заходи щодо охорони навколишнього середовища. Досвід, набутий людством для розв'язання цієї проблеми у світовому масштабі, свідчить, що будь-які акції щодо захисту та охорони навколишнього середовища дають лише тимчасовий ефект і не вирішують саму проблему. Очевидно, що витoki екологічної кризи знаходяться в тих структурах людського буття, які охоплюють світоглядні системи, загальнолюдські цінності та норми, культуру загалом. Тому науковці наголошують на необхідності екологізації мислення сучасних поколінь та вихованні екологічної культури населення. Екологічне виховання як становлення ціннісних орієнтацій людини вивчають Л. Білик, М. Бойчева, С. Глазачев, М. Дробноход, І. Максимова та ін. Екологічне виховання, на їхню думку, – це формування дбайливого ставлення до природи й усього живого на Землі, розвиток розуміння нескороминущої цінності природи, готовності до раціонального природокористування, до участі в збереженні природних багатств і життя загалом [8].

На основі аналізу наукових праць із формування екологічної компетентності особистості з'ясовано сутність поняття «екологічна компетентність» та його зв'язок з іншими поняттями, зокрема з «екологічною культурою» та «екологічною свідомістю». Аналіз наукових джерел свідчить, що екологічна компетентність особистості розглядається у двох площинах – зовнішній і внутрішній, системоутворюючим чинником яких є діяльність.

Діяльність пов'язує морально-етичні цінності особистості, вміння використовувати знання та створює поле діяльності. Екологічна компетентність у площині діяльності визначає, насамперед, практичні вміння майбутнього фахівця, спрямовані на захист навколишнього

природного середовища, на збереження довкілля, власної та колективної безпеки, дотримання правових норм, екологічної етики тощо. Саме шляхом поєднання цих понять можливе вдосконалення навчання через інтеграцію навчальних дисциплін.

Невід'ємною складовою забезпечення цілісності навчально-виховного процесу, результатів навчання є узгодженість теоретичних і практичних дій у вивченні навчального матеріалу, систематичність і наступність у змісті, організаційних формах, прийомах, методах і технологіях навчання. Застосування інтерактивних, проєктивних технологій у ПТНЗ дозволяє розв'язати низку таких освітніх завдань[2, 4]:

- залучення кожного учня до активного пізнавального процесу, не пасивного оволодіння знаннями, а активної пізнавальної діяльності, застосування набутих знань на практиці й чіткого усвідомлення того, де, яким чином, і з якою метою такі знання можуть бути використані;
- набуття досвіду роботи в співробітництві під час розв'язання різнопланових проблем, за яких потрібно виявляти комунікативні вміння;
- надання можливості учасникам дискусії робити теоретичні узагальнення, виходячи з конкретних випадків і застосовуючи для цього аналізу теоретичні знання;
- набуття навичок формування особистої й незалежної, але аргументованої думки з конкретної проблеми, можливості її різнобічного й самостійного дослідження;
- надання учням можливості постійного випробування своїх інтелектуальних, фізичних, моральних сил для визначення проблем дійсності, що виникають, уміння розв'язувати їх спільними зусиллями;
- оволодіння навичками врахування віддалених перспектив будь-яких вчинків і рішень;
- формування проблемно-пошукових, дослідницьких умінь, навичок самоконтролю, самооцінки, рефлексії;
- забезпечення можливості професійної спрямованості вивчення низки дисциплін у ПТНЗ;
- оволодіння навичками роботи з різноманітною інформацією;
- розвиток у учнів відповідальності, обов'язковості в ставленні до навчання;
- базування стосунків між учнями й викладачами на основі й унаслідок співробітництва тощо.

Використання нових педагогічних технологій на сучасному етапі неможливе без широкого застосування сучасних інформаційних

технологій, передусім, комп'ютерних, які дозволяють інтегрувати в межах одного навчального заняття кілька різновидів навчальної діяльності [1, 7].

Кожна педагогічна технологія характеризується двома вихідними чинниками – наявністю визначеної мети й кінцевого результату, оскільки в узагальненому вигляді метою екологічної освіти є формування екологічного мислення, екологічної культури, які радше можна визначити як ідеалізовані прагнення, відтак процес їх діагностування є достатньо складним. З цього приводу доречно викласти позицію вчених, за якою в галузі виховання дуже складно визначити дігностовану мету. «Людина – структура багатофакторна, якій притаманні психологічні й особистісні якості. Ні детально описати, ні побудувати педагогічні процеси, які змогли би сформувати ці якості на необхідному рівні, педагогіка на сьогодні не в змозі» [6]. Вихід з такого становища вбачається нам у створенні системи екологічної освіти, де саме екологічне навчання набуває ознак системності, а кожний компонент системи покликаний виконувати певне завдання, спільні ж здобутки яких спрямовані на досягнення кінцевого результату.

Активна робота з формування екологічної культури учнівської молоді проводиться ентузіастами цієї справи. В Україні одним з перших діяльність у цьому напрямі розпочав В. О. Сухомлинський. Складовою частиною його педагогічної системи було виховання природою, через природу.

Українські вчені В. С. Медина, Н. М. Єна, А. С. Волкова, М. П. Откаленко досліджували можливості шкільного курсу географії в розв'язанні завдань природоохоронної освіти. В. С. Медина одним з перших підкреслює необхідність включення питань охорони природи не тільки до програм із природничо-наукових предметів, але й у зміст курсів літератури, історії, математики, що створює передумови наступної екологізації всього навчального процесу.

Таким чином, накреслилася тенденція розглядати проблему екологічної освіти в ПТНЗ комплексно, так як питання екологізації навчально-виховного процесу в них не ставилися, хоч саме для цих закладів соціально-економічний аспект проблеми має виключно важливе значення.

Висновки. Формування екологічної компетентності учнів професіонально-технічних навчальних закладів шляхом інтеграції навчальних дисциплін, навчання майбутніх кваліфікованих робітників мобілізувати та акумулювати знання, вміння, навички, емоції, почуття, отримані у процесі вивчення низки предметів, дає змогу використовувати особистісні якості під час розв'язання навчально-виховних завдань згідно з вимогами державних освітніх стандартів і навчальних програм.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гаврилюк О. О. Спрямування освітніх інноваційних процесів на модернізацію професійного навчання / О. О. Гаврилюк // Педагог професійної школи : методичний посібник (за матеріалами Всеукраїнського науково-методичного семінару «Інноваційні методики у професійній підготовці кваліфікованих робітників (21 вересня 2009 р.)» / за заг. ред. Т. М. Герлянд. – К. : ІПТО НАПН України, 2009. – Вип. 1. – С. 21–31.
2. Гордійчук Г. Б. Використання «кейс»-методу як засіб забезпечення професійної спрямованості викладання загальноосвітніх предметів у ПТНЗ / Г. Б. Гордійчук // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми : зб. наук. пр. – Київ-Вінниця : ДОВ «Вінниця», 2004. – Вип. 4. – С. 209–215.
3. Гуренкова О. В. Формування екологічної компетентності майбутніх фахівців водного транспорту в умовах кредитно-модульної системи навчання : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Ольга Володимирівна Гуренкова. – К., 2009. – 254 с.
4. Долгоруков А. Метод case-study как современная технология профессионально-ориентированного обучения [Электронный ресурс] / Александр Михайлович Долгоруков. – Режим доступа : http://www.vshu.ru/lections.php?tab_id=3&a=info&id=2600 / evolkov.net/learn/.../case.study.html
5. Зверев И. Д. Экологическое образование и воспитание: узловые вопросы / И. Д. Зверева // Экологическое образование: концепции и технологии : сб. научн. тр. – Волгоград : Перемена, 1996. – С. 72–81.
6. Лук'янова Л. Б. Теорія і практика екологічної освіти у професійно-технічних навчальних закладах : дис. ... доктора пед. наук : 13.00.04 / Лук'янова Лариса Борисівна. – К., 2006. – 465 с.
7. Паржницький В. В. Інноваційні педагогічні технології та шляхи впровадження їх у навчальний процес ПТНЗ / В. В. Паржницький // Професійно-технічна освіта: інноваційний досвід, перспективи : науково-методичний збірник / Упорядник Н. І. Бугай. – Вип. 1. – К., 2005. – 236 с.
8. Саєнко Т. В. Теоретичні і методичні основи екологічної підготовки фахівців у технічних університетах: дис. ... доктора пед. наук : 13.00.04 / Тетяна Василівна Саєнко. – К., 2006. – 574 с.

РЕЗЮМЕ

Слатвинская Е. А. Формирование экологической компетентности учеников ПТУЗ путем интеграции учебных дисциплин.

Формирование экологической компетентности выпускника ПТУ посредством интеграции учебных дисциплин важнейшее задание современного общества. Существенным компонентом структуры личности, в котором фокусируется ее жизненный опыт, полученный человеком в процессе получения образования, профессиональной деятельности и путем взаимодействия с социальной средой является экологическая компетентность. Она в плоскости деятельности определяет, прежде всего, практические умения будущего специалиста, направленные на защиту окружающей среды, собственной и коллективной безопасности, соблюдение правовых норм, экологической этики и т.д.

Ключевые слова. Экологическая компетентность, ПТУ, ПТО, сохранение окружающей среды, экологическая этика.

SUMMARY

Slatvinska O. Formation of students' ecological competence in vocational schools through the integration of academic disciplines.

The relationship between man and nature is presently the most urgent, difficult solvable problem. Contamination of the environment, which is constantly growing, can lead to unpredictable results, which may cause the environmental disaster. The relationship of man and the environment should be based on education, ability to foresee the consequences of the formation of ecological competence of graduates of vocational schools by integrating the disciplines of modern society. An important component of personality structure, which focuses its experience, gained in the individual professional education. Environmental competence defines the plan of the first practical professional skills of the future to protect the environment, the preservation of the environment, self and collective security, legal compliance, environmental ethics and so on. These concepts may be improved by learning through the integration of academic disciplines. Formation of students' ecological competence in professionally and technical education by integrating academic disciplines is necessary for training skilled workers. It will mobilize and accumulate knowledge, skills, emotions, feelings, teach a number of items. We can use our personal abilities in solving educational tasks under the requirements of state educational standards and curricula.

Key words. Environmental competence, in vocational schools, vocational education, the preservation of the environment, an ecological ethics.